

Izrada scenske lutke u predškolskoj ustanovi

Đurin, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:932740>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VALENTINA ĐURIN

IZRADA SCENSKE LUTKE U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Završni rad

Pula, srpanj, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VALENTINA ĐURIN

IZRADA SCENSKE LUTKE U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Završni rad

JMBAG: 0303060258, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Lutkarstvo i scenska kultura

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Kazališna umjetnost

Znanstvena grana: Lutkarstvo

Mentorica: mag.art.paed., Breza Žižović

Pula, srpanj, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Valentina Đurin, kandidat za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Valentina Đurin dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Izrada scenske lutke u predškolskoj ustanovi koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ godine

Potpis:

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. O SCENSKOJ LUTKI	3
2.1. Ginjol	4
2.2. Zijevalica.....	6
2.3. Lutke sjene	7
2.4. Javajka	9
2.5. Marioneta.....	10
3. IZRADA SCENSKE LUTKE	12
3.1. Kreiranje lutkine glave.....	12
3.2. Izrada ginjol lutke	13
3.3. Izrada lutke zijevalice	16
3.4. Izrada lutke sjene.....	17
3.5. Izrada lutke javajke	18
3.6. Izrada lutke marionete	20
3.7. Izrada lutke za prst.....	21
4. SCENSKA LUTKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI	22
4.1. Utjecaj scenske lutke u razvoju djeteta	22
4.2. Poticanje dječje kreativnosti pomoću lutke.....	23
4.3. Oblici rada sa scenskom lutkom u predškolskoj ustanovi.....	24
4.4. Lutkarski igrokaz	26
4.5. Lutkarski monolog i dijalog.....	26
4.6. Lutkarska improvizacija i dramatizacija	27
5. VAŽNOST UPOZNAVANJA SA SCENSKOM LUTKOM I OBLIKOVANJE SCENSKE LUTKE NA STUDIJU PREDŠKOLSKOG ODGOJA	29
6. PROVOĐENJE SCENSKE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU – IZRADA SCENSKE LUTKE MARIONETE	31
7. ZAKLJUČAK	35
8. LITERATURA	37
9. SAŽETAK	39
10. SUMMARY	40

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je *Izrada scenske lutke u predškolskoj ustanovi*. Njime se nastojalo istražiti mogu li djeca samostalno izraditi scensku lutku, jednostavnu marionetu u predškolskoj ustanovi. Cilj ovog rada je definirati tipove scenskih lutaka, objasniti svaku od njih te navesti načine njihove izrade kroz primjere s djecom, u predškolskoj ustanovi.

Lutkarstvo je scenska umjetnost u kojoj je lutka prikazana kao pokretna figura. Scenska lutka može izvršavati radnje koje su u realnosti neizvedive, što znači da one mogu letjeti, nestajati, lutke životinje govoriti ljudskim glasom. Dijete nam u ime scenske lutke priča, vodi s njom dijaloge ili oponaša situacije u obitelji. Kako bi poticali na izradu scenskih lutaka, djeci se najprije trebaju ponuditi lutke kako bi se upoznali sa svim mogućnostima koje im ona pruža. U nastavku ću objasniti na koje se sve načine mogu izraditi scenske lutke te priložiti izrađene jednostavne marionete. Važan je način na koji će djeca izrađivati lutke, pri čemu trebaju poštovati osnovnu konstrukciju same lutke.

Rad se sastoji od pet međusobno povezanih poglavlja. Prvo poglavlje nosi naziv *O scenskoj lutki*. U tom poglavlju objašnjava se i definira lutkarstvo. U nastavku poglavlja objašnjava se što je scenska lutka i koje su vrste.

Drugo poglavlje nosi naziv *Izrada scenske lutke*. Tu se za svaki tip scenske lutke objašnjava način na koje se lutke mogu izraditi.

Treće poglavlje nosi naziv *Scenska lutka u predškolskoj ustanovi*. U tom poglavlju objašnjava se kako scenske lutke utječu na razvoj djeteta, zatim koje su scenske lutke namijenjene za igru djece predškolske dobi i kakav je scenski prostor za igru. U nastavku poglavlja govori se o mogućim oblicima rada sa scenskom lutkom, lutkarskom dijalogu, monologu te o lutkarskim igrokazima, odnosno tekstovima kojih je vrlo malo za predškolsku ustanovu. Lutkarska dramatizacija i improvizacija ukazuju na to da i djeca mogu oživjeti neki dramski tekst.

Četvrto poglavlje nosi naziv *Važnost upoznavanja sa scenskom lutkom i oblikovanje scenske lutke na studiju predškolskog odgoja*. Tu se navodi kako je scenska lutka veoma važna te kako se s njima studenti prvi puta susreću na studiju Predškolskog odgoja. Nadalje, objašnjeni su postupci izrade scenskih lutaka koje su izrađivali studenti.

Peto poglavlje je *Provođenje scenske aktivnosti u dječjem vrtiću – izrada scenske lutke marionete*. U navedenom poglavlju provedeno je istraživanje o tome mogu li djeca izrađivati lutke marionete, zatim je objašnjen postupak izrade marioneta u predškolskoj ustanovi i navedene su dječje improvizacije scenskim lutkama.

Kako bi se dobio uvid u izrađivanje scenskih lutaka u predškolskoj ustanovi, u radu će se koristiti istraživačke metode. Točnije koristit će se metoda deskripcije kojom se na jednostavan način opisuju činjenice, procesi i predmeti bez znanstvenog tumačenja. Zatim će se koristiti metoda kompilacije, kojom se pomoću preuzimanja tuđih rezultata znanstveno istraživačkog rada, odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja piše samostalni rad u skladu sa samostalnim mišljenjem, dok će se eksperimentalnom metodom utvrditi mogu li djeca u predškolskoj ustanovi izraditi scenske lutke, jednostavne marionete.

2. O SCENSKOJ LUTKI

U knjizi „O lutkama i lutkarstvu“, lutkarstvo je scenska umjetnost vrlo slična glumačkom kazalištu. Razlika je u tome što kod lutkarstva postoji posrednik između glumca i publike, a to je lutka. U ovoj umjetnosti, lutka je prikazana kao pokretna figura, odnosno scenska lutka. Dakle, namijenjena je za lutkarsku izvedbu na pozornici, a smatra se temeljnim izražajnim sredstvom te umjetnosti.

Na prvi spomen riječi „lutka“ pomisli se na to kako je ona namijenjena isključivo djeci. Međutim, prema Županić-Benić (2009:8): „Lutkarstvo je sinteza umjetnosti koja u sebi objedinjuje likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni izraz, pa stoga nudi bezbrojne mogućnosti kreativnog izražavanje kako za djecu, tako i za odrasle“.

Prve su se lutke pojavile u Indiji, zatim se proširile u Kinu, Japan i Javu. S druge strane, doprle su u staru Grčku, a onda su iz stare Grčke prenesene u Rim gdje se proširile po cijeloj Europi. Lutkarstvo se u Europi počelo razvijati u 16. i 17. stoljeću, a najviše je bilo umjereno na lutke marionete (Pokrivka, 1985).

Lutkarstvo je najpogodnije za prikazivanje bajki, fantastike i čudesnih prizora, stoga je kazalište lutaka blisko djeci. Kako tvrdi Pokrivka (1985:9-10): „Lutke mogu letjeti, nestajati, smanjivati se, lutke životinje govore ljudskim glasom, predmeti počinju „misliti“ i „osjećati“, cvijeće pred našim očima raste, drveće u šumi pleše, nestaju i nastaju tragovi, sela, gradovi“. Dakle, scenska lutka ukazuje na to kako može učiniti radnje koje su u realnosti neizvedive. S druge strane, Paljetak (2007) govori kako lutka zna što radi, kako je ona pametna i savršena te da u naš svijet bezdušnosti i dvoličnosti dovikuje: „Ja sam jedina iskrena! Ja jedino stvarno imam dušu!“.

Lutka zbog svoje veličine i ograničene pokretljivosti mora biti jasna. Također, mora biti i lutkarski funkcionalna što znači da može izvršavati radnje koje su vezane za njezin karakter. Nadalje, svojim likovnim izrazom ukazuju na to tko su, što žele i kakve su (Pokrivka, 1985). Kako navodi Marijana Županić-Benić u svojoj knjizi „O lutkama i lutkarstvu“, scenske lutke se mogu podijeliti prema načinu pokretanja. Prema tome, dijele se na ručne lutke, lutke na štapu i lutke na koncima. Ručne lutke se odabiru kada lik puno priča, kada priča ima mnogo likova koji se izmjenjuju te

kada se želi izvesti predstava u bilo kojem prostoru. Zbog jednostavne izrade i animacije, ove lutke su dobre za početnike, a omogućuje da se lutkar i dijete lako užive u lik. U ručni tip lutaka mogu se svrstati lutke ginjol i zijevalica. Lutke na štapu mogu biti javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke dok je marioneta lutka na koncima. Drugi način podjele je prema poziciji s koje se lutke animiraju. Naime, razlikujemo one koje se animiraju odozdo, primjerice ručne i štapne lutke te odozgo, marionete na koncima i marionete na žici.

2.1. Ginjol

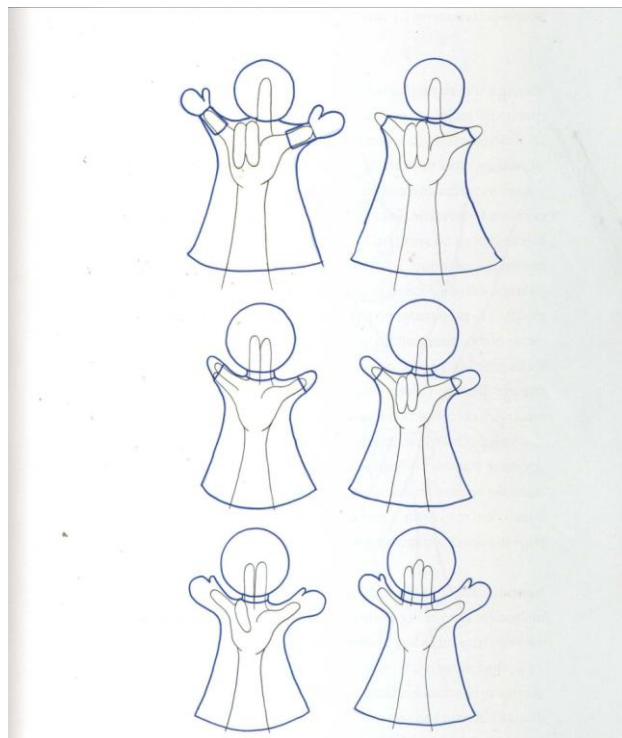
Ginjol je ručna lutka koja se navlači na ruku poput rukavice, a pokreće se pomicanjem prstiju, rotacijom šake i podlaktice. Kažiprst pokreće glavu, dok palac i mali prst lutkine ruke. Ova lutka se zbog svoje nezahjevne izrade i animacije može svrstati u jednostavne tipove lutaka, a od strane djece je najviše prihvaćena. Lutka na pozornici može proživjeti cijeli životni vijek, može umrijeti i ponovo oživjeti. Za običan ginjol može poslužiti loptica od stiropora koja oživi animacijom lutkara. Važnu ulogu ima onaj tko pokreće lutku jer određuje kakva će ona biti, daje joj karakter, a djeca i ostali gledatelji mogu to prepoznati po položaju ruke, ritmu hoda i intonaciji glasa.

Prema Županić-Benić (2009), najizraženiji dijelovi ginjol lutke su glava i ruke, a oni su u odnosu na tijelo uvećani kako bi bili vidljivi. Noge nisu potrebne, no ponekad su dodane tijelu. Na glavi lutke nalazi se velik izražen nos, istaknute oči i usta kako bi publici odmah bio prepoznatljiv karakter lutke. Ruke ginjol lutke čine mali rukavi haljine i pričvršćeni dlanovi kojima može uhvatiti neki rekvizit. Dok kostim lutke treba biti jednostavan, nikako dominantan kako bi lice i ruke lutke došle do izražaja. Kostim treba biti tolike dužine da pokrije ruku glumca lutkara do lakta. On se obično izrađuje od tkanina zato što glumac lutkar može bez smetnji pokretati lutku.

Kada je lutkina glava opuštena prema naprijed to ukazuje na potištenost, tugu ili žalost. Pokreti lutkine glave imaju određena značenja. Klimanje glavom prema naprijed znači potvrdu ili odobravanje. Dok pokret glave lijevo-desno znači negodovanje. Zatim mala nagnutost na jednu stranu označava pažljivo slušanje ili razmišljanje (Županić-Benić, 2009).

Rukama može mahati, širiti ih, pljeskati, zagrliti drugu lutku, primiti rekvizit, udariti, primiti se za glavu itd. Prema Županić-Benić (2009) postoje 4 načina na koje se mogu izvesti pokreti lutke:

1. pomicanjem palca koji je u jednom rukavu i malog prsta koji se nalazi u drugom rukavu, a kažiprst pokreće glavu
2. pomicanjem palca koji je u jednom rukavu i malog prsta i prstenjaka koji se zajedno nalaze u drugom rukavu, dok glavu pokreće kažiprst i srednji prst
3. pomicanjem palca koji je u jednom rukavu i malog prsta koji se nalazi u drugom rukavu, prstenjak je spušten uz dlan, a glavu pokreće kažiprst i srednji prst
4. pomicanjem palca koji je u jednom rukavu i malog prsta koji se nalazi u drugom rukavu, dok glavu pokreću kažiprst, srednji prst i prstenjak.

Slika 1. Načini pokretanja ginjol lutke
(Izvor: Županić-Benić, 2009:27)

Lutka koristi geste, a izbor gesta ovisi o onome što se radi na sceni. Razlikujemo različite pokrete, primjerice pljeskanje ruku što označava potvrdu, mahanje jedne ruke je pozdrav, raširene ruke predstavljaju iznenađenja ili traženje zagrljaja, ruka naslonjena na glavu predstavlja razmišljanje, ruka pokazuje smjer kretnje (Županić-Banić, 2009). Uz to, pokret može biti praćen zvukom.

Pozornica za ručnu, ginjol lutku je tzv. lutkarska pozornica-kutija koja je veoma visoka kako bi svi mogli vidjeti predstavu. Ova pozornica ima tri strane, odnosno paravana koji se mogu sklopiti. Vrh pozornice i sama pozadina prekrivena je krpom. U prednjem dijelu paravana na vrhu se nalazi otvor kroz koji se pojavljuje lutka. U toj pozornici-kutiji obično ima mjesta samo za jednog izvođača koji bi stajao i animirao sve lutke. Na sve tri strane paravana nalazile su se kukice na koje je lutkar mogao staviti kutke kad ih nije trebao na sceni.

Slika 2. Ginjol lutka studenta – „Djevojčica“
(Arhiva: Valentina Đurin)

2.2. Zijevalica

Zijevalica je također ručna lutka koja se navlači na ruku, a prsti lutkarove ruke otvaraju i zatvaraju lutkina usta. Županić-Benić (2009) u svojoj knjizi „O lutkama i lutkarstvu“ navodi kako zvijevalice najčešće upotrebljava kada želi izraditi životinje ili neka izmišljena bića. Preko usta pokazuju ljubav, mržnju i ostale emocije jer takve lutke nemaju ruke kojima bi to izrazile. S druge strane, djeca obožavaju životinje, vole slušati i čitati basne, crtati životinje, glumiti i oponašati životinje. Uz ginjol lutke,

zijevalice se također koriste u dječjim vrtićima iz razloga što ih je jednostavno izraditi i animirati.

Zijevalica se sastoji od glave, usta koje se mogu otvarati i zatvarati te tijela na kojem se mogu pomicati ruke i noge. Usta zijevalice konstruirana su tako da se mogu otvarati i zatvarati, čime se postiže dojam da lutka doista govori (Županić-Benić, 2009:45). Lutka može gledati lijevo-desno, gore-dolje. Također, na lutkinoj glavi se može izraziti i kosa, na način da je lutka zabacuje u stranu. Tkanina predstavlja vrat, a ona je produžena i prekriva ruku glumca lutkara do lakta. Ukoliko lutka ima tijelo, obično je trodimenzionalno s rukama i nogama. Zijevalice mogu animirati i dva animatora. Animatori su obučeni u tamnu odjeću kako bi istaknuli lutku koju animiraju ispred sebe.

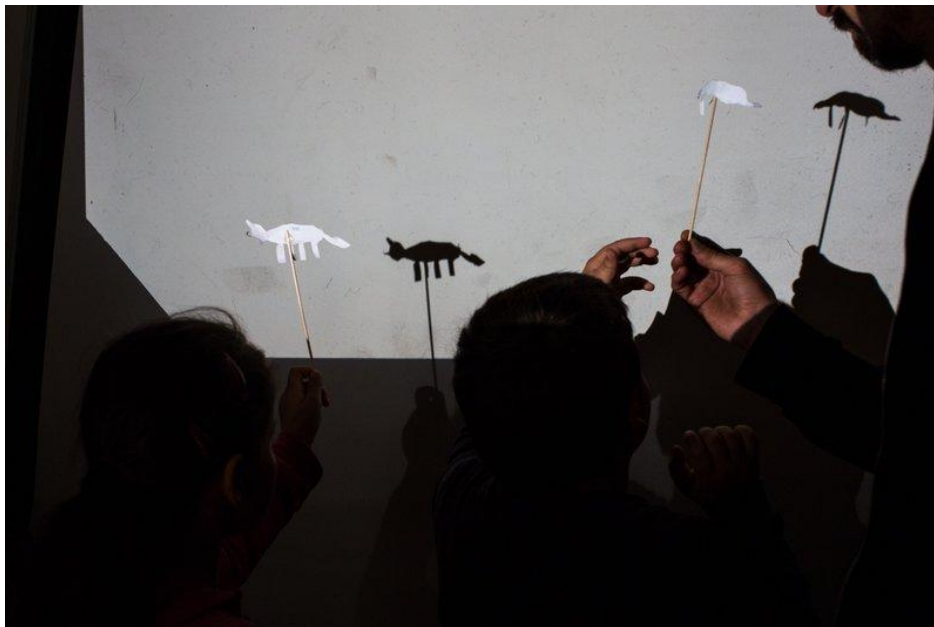

Slika 3. Lutka zijevalica studenta – „Tulipan“
(Arhiva: Valentina Đurin)

2.3. Lutke sjene

Lutke sjene su plošne i dvodimenzionalne jer imaju svoju širinu i visinu. U kazališnoj izvedbi nikad nisu vidljive kao objekt, nego kao sjene koju stvara svjetlost. Lutke sjene djeluju kao pokretne slike, a mogu biti izrađene od kože, drveta ili kartona kojima se izvodi lutkarska predstava. Najjednostavniji oblik lutkarskog izraza je igra sjena naših ruku na zidu. Sjene koje na taj način stvaraju su većinom od životinjskih i

ljudskih silueta (Županić-Benić, 2009). Lutke sjene u predškolskoj ustanovi mogu se izraditi tako što djeca na karton nacrtaju likove iz bajke ili priče, izrežu ih i pričvrsti na štapić. A kako bi likovi postali lutke sjene potrebno je platno, svjetlost i izrezane lutke od kartona. Djeci se na taj način pruža mogućnost istraživanja svjetlosti i sjene kroz igre. Osim toga, takve scenske lutke mogu biti i lutke na štapu.

Slika 4. Lutke sjene izrađene od kartona

(Izvor: <http://www.montelibric.sanjamknjige.hr/>, preuzeto 19.6.2018.)

Razlikujemo dvije vrste lutaka sjena. Transparentne sjene izrađene od prozirnih materijala, primjerice plastične folije ili svile i lutke sjene izrađene od neprozirnih materijala poput papira, kartona ili šperploče.

Lutke sjene mogu još biti jednostavne i složene, a o tome ovisi koliko imaju pokretnih zglobova i vodilica. Jednostavne imaju samo glavnu kontrolnu žicu. Složene imaju vodilicu koja prolazi kroz jednu nogu, a pričvršćena je za glavu. Druga noga je pričvršćena tako da se pri pomicanju lutke automatski njiše, pa to djeluje kao da hoda. Pričvršćivanje glavne kontrolne žice na lutku sjene ovisi odakle želimo kontrolirati lutku. Lutke sjene imaju obično tri žice koje su pričvršćene na njih.

Iza platna na okviru se mogu napraviti utori za vodilice koji omogućuju da lutka bude statična neko vrijeme dok lutkar pokreće druge likove. Na taj način lutkar može pokretati više lutaka odjednom.

Ploške lutke se pokreću ispred platna na kojem se projiciraju njihove sjene. Također, one koje stvaraju sjene su u stojećem stavu, vođene štapom koji prolazi kroz jednu nogu, a druga je pričvršćena na trup. Kod takvih lutaka ruke su pokretljive u zglobovima te su vođene posebnim vodilicama. Izvor svjetla je iza lutke i usmjeren je prema platnu. Postoje sjene animirane prema odozdo, sa strane i odostraga. Jednu lutku animira jedan animator. Lutke sjene obično imaju tri žice (Županić-Benić, 2009).

2.4. Javajka

Lutke na štapu su sve lutke koje se pokreću i kontroliraju uz pomoć štapa i žica. Javajka je trodimenzionalna štapna lutka koja je ime dobila po otoku Javi s kojeg i potječe. Tradicionalna javajka može stvoriti i sjenu. Tijelo javajke sastoji se od ramena, trupa, donjeg dijela, ruku i glave koja je izdvojena. Samo glavu pokreće i drži štap, a ostale dijelove drži drveni elipsoidni dio koji predstavlja ramena. U centru ima rupu kroz koju slobodno prolazi i rotira se štap. Na ruke lutke su pričvršćene žice.

Slika 5. Lutka javajka

(Izvor: <http://javajka.cz/>, preuzeto: 13.2.2018.)

Postoje razne varijacije i kombinacije lutaka na štapu. Prema tome, postoje i lutke koje su vođene ispred lutkara na povišenoj pozornici koja lutkaru dolazi do trupa. Nadalje, postoje i kombinacije ručne lutke zijevalice i lutke na štapu gdje jedna ruka ulazi sa stražnje strane lubanje u glavu i animira usta, a ruke se kontroliraju štapovima pričvršćenim u produžetku podlaktice, objašnjava (Županić-Benić, 2009).

Paravan pozornice za javajke je u visini animator, a lutke se pojavljuju iznad. Paravan podrazumijeva drveni okvir na stalcima preko kojega je nategnuto platno koje odvaja publiku od animatora (Županić-Benić, 2009:86).

2.5. Marioneta

Marioneta je lutka na koncima koja ima najsloženiju lutkarsku formu. Prema Županić-Benić (2009) ova lutka se obično sastoji od tri osnovna elementa, a to su tijelo lutke, mehanizam za kontrolu i nit konaca pričvršćeni na kontrolni mehanizam i dijelove lutke. Visina lutke marionete je od 45 do 75 centimetara. Glavni materijal za izradu marionete je drvo.

Prema Županić-Benić (2009:99) kreaciju tijela lutke možemo podijeliti u tri osnovna koraka:

1. umjetnički (likovna i kazališna stilizacija lutke)
2. pokret lutke ili kreacija trik-mehanizama
3. mehanička kreacija komponenti lutke.

Likovna stilizacija lutke nije doslovna kopija čovjeka, nego kada je vidimo možemo prepoznati njezinu osnovnu karakternu osobinu. Kostim lutke treba biti simboličan, boja kostima ukazuje na to kakva je lutka. Pokret lutke mora biti ritmičan. Dok kreacija mehanizma lutke obuhvaća određeni broj i oblik dijelova figure, tijela, vrstu zglobova koji povezuju dijelove tijela i dodatne efekte na lutki. Spretnost pokreta lutke ovisi o broju pokretnih dijelova pričvršćenih na lutku (Županić-Benić, 2009).

Animator pokreće dijelove lutke pomoću konaca i kontrolnog mehanizma. Blagim potezanjem konaca animator lutki daje pokret kojim ona postaje „živa“ na sceni. Veoma je važan materijal od kojeg su izrađeni konci, odnosno oni moraju biti čvrsti i elastični, objašnjava (Županić-Benić, 2009).

Za najjednostavniju marionetu potrebno je osam ili devet konaca. Kontrolni mehanizam ili „marionetski križ“ je jednostavan mehanizam koji lutkar drži u ruci i pomoću njega pokreće lutku potežući konce. Kontrolni mehanizmi se mogu podijeliti na tri vrste, a to su horizontalni, vertikalni i zglojni.

Marioneta se može pokretati na tri načina. Prvi način je samo pokretanjem kontrolnog mehanizma, drugi je potezanjem niti ili konaca rukama, a treći kombinacija prvog i drugog načina.

Ovakav tip lutke mogu se voditi tako da lutkar bude vidljiv, pri čemu se kreće po sceni animirajuću lutku ispred sebe. Animatori su odjeveni u tamnu odjeću i često imaju prikrivene glave tako da gledaju kroz mrežu. U profesionalnoj pozornici za marionete nalazi se marionetski most koji je iznad otvora scene po kojemu se kreću animatori i oni su tada nevidljivi. Publika tada kroz otvor pozornice vidi samo marionete.

Slika 6. Lutka marioneta

(Izvor: <http://kazaliste.hr/>, preuzeto 19.6.2018.)

3. IZRADA SCENSKE LUTKE

Za izradu scenske lutke, osnovni je princip da se upotrijebe svi predmeti, dodaju mali detalji i to sve pretvori u lutku. Važno je poštovati osnovnu konstrukciju same lutke, odnosno da lutka ima glavu, tijelo, ruke i noge te da se sve može animirati. Detalji koji su sitniji nemaju značenje jer se oni ne vide na udaljenosti od nekoliko metara. Upravo zbog toga je poželjno koristiti krupne detalje, ali samo one koji imaju funkciju u lutkarskoj igri.

3.1. Kreiranje lutkine glave

Kod kreiranja lutke uvijek se naglašava ono što je najizražajnije. Prema tome, na prvom mjestu je glava s istaknutim licem na kojem se mogu nalaziti oči, nos, usta, kljun, uši, brkovi, zubi i sl. S druge strane, ukoliko se detalji svode na minimum tada se stvara težnja prema jednostavnosti zbog čega se ističe bit lutke. Poželjno je prije izrade lutke napraviti skicu i pokušati pronaći izraz lica koji će označavati lik.

Na prvom mjestu treba biti jedinstvo materijala, likovnost i estetika. Lutka se može izraditi od mnoštvo različitih materijala, ali je važno da se odluči za onaj koji je najprikladniji za ono što se želi izraditi. Prema tome, ukoliko se glava lutke kašira, tada ruke i cipele treba napraviti istom tehnikom, dok kostim može biti od tkanine. Uobičajeni materijal za izradu lutkine glave su drvo, oblikovanje od papira i kaširanjem različite mase na bazi kaučuka, gume, spužve, stiropora, tkanine, vune, gipsa, plastike itd. Dakle, postoji širok spektar upotrebe različitih materijala i likovnih tehnika oblikovanja i izrade (Županić-Benić, 2009).

Osnovni oblik glave može biti kao kugla ili krug, što znači da može biti plošan ili imati volumen. Zatim se na osnovni oblik nadograđuju detalji. Oblik glave može biti jajolik, izdužen horizontalno i vertikalno, kockast, trokutast i svaki taj oblik može sugerirati mogući karakter lutke (Županić-Benić, 2009).

Nadalje, karakter lutke može odrediti i nos koji može biti prćast, kukasti, grbavi, natečeni, uski, dugi i sl. Na licu lutke važne su i oči jer se pomoću njih komunicira s publikom, gleda se u njih i daje život lutki. Usta kod većine lutaka su naznačene, dok

kod zijevalice usta imaju jednu od glavnih uloga na licu koja se mogu otvarati i zatvarati i time se stvara doživljaj da lutka govori. Kosa nije potrebna kod svih tipova lutaka, a može ju zamijeniti marama za baku, šešir za djeda, policijska kapa i sl.

3.2. Izrada ginjol lutke

Lutku je potrebno najprije nacrtati i to u dva položaja, s prednje strane i s profila. Tako ćemo joj odrediti njezinu veličinu i oblik, dužinu ruku, dlanova i sl.

Iz deblje ploče na kojoj se nalazi pjenasta guma može se izrezati kocka, a onda oštrim škarama rezati tako dugo dok kocka ne postane kugla. Zatim se glava može izbrusiti strojem za brušenje kako bi ona postala glatka. Na taj način je spremna za daljnju obradu, gdje joj je potrebno prilijepiti nos i uši, a može se i obojiti raspršivačem. Boja se ne može nanositi kistom jer je pjenasta guma rupičasta.

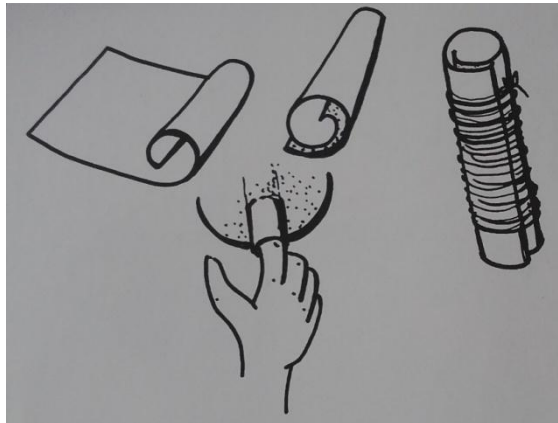

Slika 7. Oštrim škarama se postupno odstranjuju oštri rubovi i kocka postaje kugla
(Izvor: Varl, 2000:12)

Ukoliko se izrađuje glava od iprena tada se ona može uroniti u pripremljenu boju, ocijediti i osušiti. Ljepša će biti ako glavu lutke presvučemo tkaninom. Lutkina glave se može izraditi i od drva. U tom slučaju vrat i glava se izrađuju iz jednog komada.

Lutkin vrat je tuljac u koji se stavi prst i njime se pomiče glava. On mora biti dovoljno dugačak. Jedan dio tuljca se zalijepi u lutkinu glavu, a na drugu polovicu tuljca odnosno vrata se kasnije pričvrsti lutkin trup. Za lutkin vrat se može upotrijebiti plastični ili kartonski tuljak, ali može se izraditi i sam na način da se od tvrdog kartona

izreže pravokutnik i savije ga u valjak, tako da odgovara našem prstu. Zalijepi i ojača uzicom ili koncem.

Slika 8. Za tuljac se može upotrijebiti ljepljenka koja se savije tako da odgovara prstu
(Izvor: Varl, 2000:18)

Pogled lutke treba biti usmjeren vodoravno ili malo prema dolje. Najvažnije osjetilo na njezinom licu su oči jer njima ona komunicira. Veće oči u sredini lica označavaju znatiželjno dijete, manje i bliže postavljene, u sredini lica stariju osobu, a kose i zajedno stisnute oči označavaju zabrinutu bakicu. Naime, različito oblikovane oči na jednakim okruglim glavama određuju različite osobnosti. Na kaširanoj glavi od stiropora i na drvenoj glavi oči se mogu samo nacrtati i obojiti. Također, mogu biti i plastične koje se mogu samo zalijepiti na lice. Mogu se upotrijebiti gumbi ili drvene kuglice. Oči trebaju biti tamne boje: tamnomodre, tamnozelene, smeđe ili crne. Ukoliko su one svijetle, na pozornici djeluju kao slijepe (Varl, 2000).

Nosovi naglašavaju karakter lutke. Nos od pjenaste gume se presvuče tankom tkaninom, a od se stiropora kašira s papirom ili gazom. Nosevi se prišiju ili zalijepe na lice. Ukoliko su od stiropora tada se trebaju učvrstiti komadićem žice. Dok se uši mogu napraviti lutki, ali i ne moraju. Ako se izrađuje životinjska lutka tada je poželjno da ih ima. Uši se prilijepe za glavu i isto kao i nosove pričvrste žicom. Mekane uši se prišiju za podlogu (Varl, 2000).

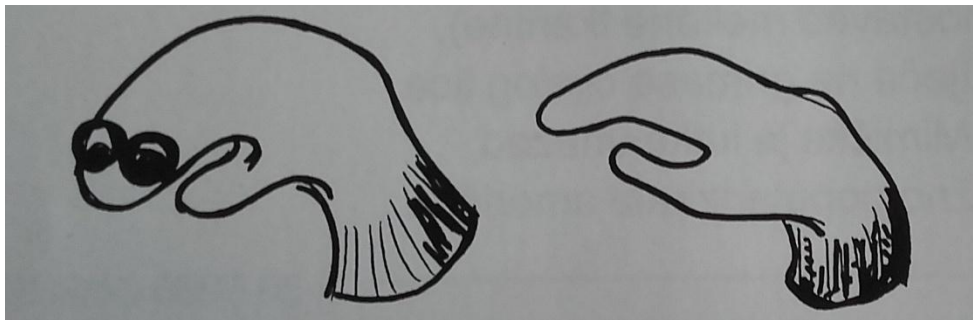
Lutku oživljava njezina kosa koja se pomiče na njezinoj glavi. Ona može biti izrađena od vune, vrpce ili filca. Lutkina kosa simbolizira ljudsku, zato sadrži manje vlasi od debljih niti ili uzica, nalijepljene ili prišivene za glavu.

Trup ginjol lutke je lutkina odjeća, dok su ruke njezini rukavi. Dlanovi se samo prišiju na vanjski dio rukava. Veličina se prilagodi ruci onoga tko će animirati lutkom.

Ona se sašije sa lijeve i desne strane, pri vratu gdje dolazi umetnuti tuljac za vrat. Na donjem rubu odjeće pusti se otvoreno. Lutkini dlanovi se može iskrojiti kao rukavica s jednim palcem. Za svaki dlan su potrebna dva jednaka dijela. Oba dijela se zalijepe tako da se nanese ljepilo na rub i kad se ono osuši stisnu se oba ruba zajedno dobije lijep oblik rukavice. Na donjem rubu se prišiju na rukav odjeće. Za mali dlan potrebna je debljina od 3 mm, a malo veći 5 mm. Lutkin dlan može imati i više prstiju, ali ne pet kao ljudi. Lutke većinom imaju četiri prsta, palac i ostala tri. Životinjski likovi imaju šape u obliku polukružnog džepa ili trodijelnih jastučića. Šape se izrađuju od istog materijala kao i lutkin trup. Životinjskim lutkama se trup sastoji od tri dijela, iz prednjeg i dvaju bočnih. Zalijepe se po rubovima (Varl, 2000).

3.3. Izrada lutke zijevalice

Najjednostavnija zijevalice su rukavice s palcem tako da je dio s četiri prsta gore, a palac dolje. Na taj način lutkinu glava otvara i zatvara usta. Na lutku-rukavicu se mogu staviti dodatci kao što su uši, njuška, kosa i oči.

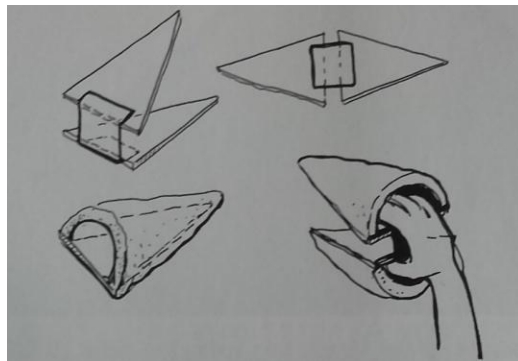
Slika 9. Lutka-rukavica

(Izvor: Varl, 2001:6)

Zijevalica se izrađuje iz dva jednaka dijela tkanine. Prvo se izrežu dva pravokutnika veličine 25 x 25 cm i na jednom se kraju izrežu okruglo. Duže stranice pravokutnika se izrežu do okrugla dijela, a unutra staviti komad druge tkanine u tamnoj boji, tamnocrvenoj ili smeđoj koja će predstavljati usta. Takvu lutku natakne na ruku i s njome se glumi kao i s rukavicom, objašnjava (Varl, 2001).

Lutki zijevalici se mogu dodati uši, oči, nos, brkovi. Uši se iskroje od iste tkanine od koje se kroji i trup. Oči se izrežu od crne, tamnosmeđe ili tamnoplave kože koja se zapeče na ploči električna štednjaka. Na gornju polovicu lutkine glave najprije se zalijepi bijeli kružić kao bjeloočnica i na njih se zapeku kružići od kože.

Breda Varl (2001) navodi da životinje koje imaju kljun izrađuje se na način da se iz čvršćeg kartona izrežu dva istostranična trokuta. Oba dijela se zalijepe komadom kože ili debljim platnom, a razmak između treba biti 1 cm. Dijelovi se zalijepe na kraćoj stranici trokuta. Na tu osnovu za kljun s obje se strane oblijepi pjenasta guma zbog debljine kljuna. Glava je šuplja i u vratnom dijelu se produžuje u trup. Trup se s glavom iskroji kao tuljac koji treba biti tako dugačak da pokrije dlan i zapešće. Materijali koji se koriste za izradu su mekani filc, tanka pjenasta guma, mekana koža.

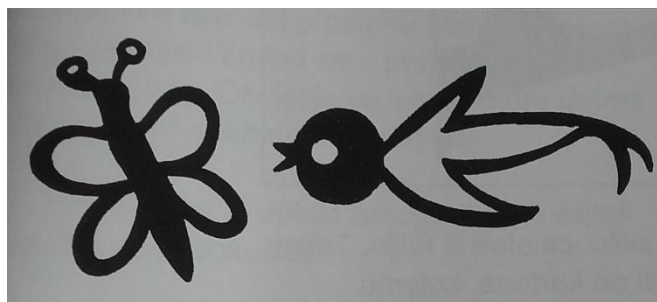

Slika 10. Izrada kljuna za životinje
(Izvor: Varl, 2001:10)

3.4. Izrada luke sjene

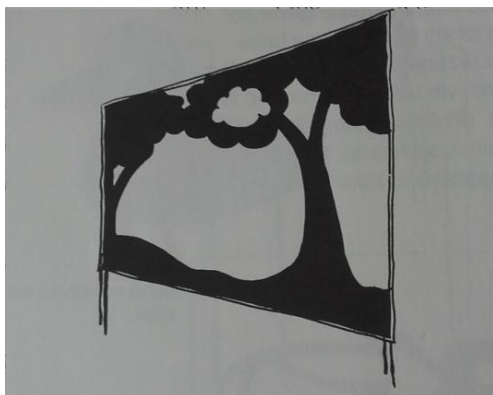
Lutke sjene su iznimno mekane, nježne i poetične. Na sceni se izvode djeci poznati sadržaji. Postoje dvije skupine lutaka sjena. U prvu skupinu pripadaju lutke izrađene od kartona, papira i šperploče. Njihova sjena je na platnu tamna, odnosno crna. Druga skupina uključuje lutke izrađene od prozirnih materijala kao što su celofan, plastična folija i svila. Njih se može obojiti tušem ili prirodnim prozirnim bojama te je njihova sjena obojana (Varl, 2000).

Lutkama od prozirnih materijala poželjno je napraviti tvrdi obris kako bi se na nju mogla zalijepiti tanka svila, celofan ili folija. Takav obris može biti od kartona, a sredina se izreže.

Slika 11. Obris za prozirne lutke sjene
(Izvor: Varl, 2000:35)

Scenski elementi kao što su stabla, krajolik, kuće i sl., oni se nacrtaju na karton, izrežu i sa stražnje strane platna pričvrste. Poželjno je samo nekoliko scenskih elemenata kako bi ostalo dovoljno prostora za glumu s lutkama.

Slika 12. Na platnu pričvršćeni scenski elementi od neprozirna materijala
(Izvor: Varl, 2000:36)

3.5. Izrada lutke javajke

Najprije je potrebno skicirati lutku koja će se izraditi. Zatim je potrebna stiroporna kugla promjera 9 cm i masa za modeliranje koja se oblikuje kao plastelin, ali se suši. Potreban je štap promjera 1 cm koji na jednoj strani ima poprečno izbušenu rupu, žicu i elipsoidni dio za ramena izrezan od šperploče na sredini s rupom koja je malo šira od štapa te prsten izrađen od kružnog komadića drveta koji se navlači na štap i prilijepe ispod šperploče kako bi držao cijeli rameni dio odnosno tijelo lutke, a glava se može okretati neovisno o tijelu (Županić-Benić, 2009). Također su još potrebni tkanina, spužva i četiri štapa za ruke, izrezana u veličini od 8 cm te dva spoja od

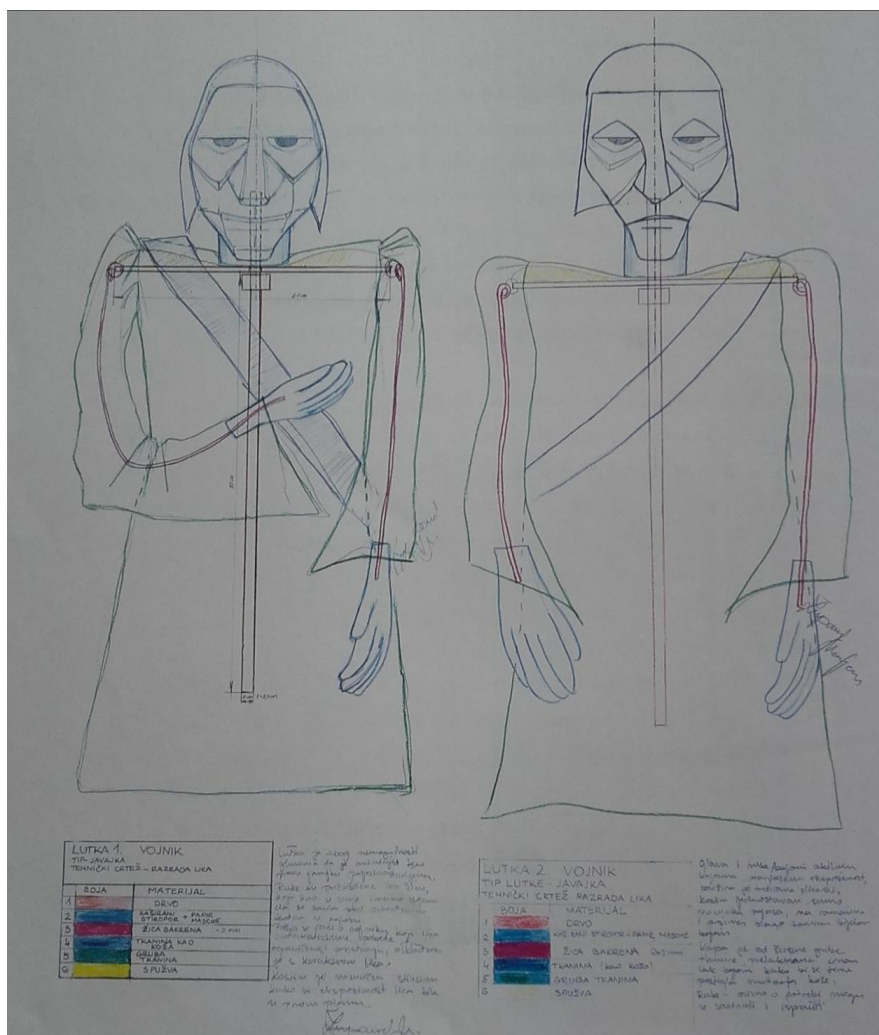
šperploče koji spajaju lakat i rame. Zatim je za modeliranje potreban brusni papir, ljepilo, skalpel, škare i šivači pribor.

Na stiropornoj kugli se olovkom iscrta lice i dijelovi koje treba izrezati. Skalpelom se odstrane označeni dijelovi i definiraju glavne crte lica. Brusnim papirom se zagladi stiropor. U vratnom dijelu se izdubi rupa za štap, ali takva da lutka ima mogućnost klimanja glavom. Zatim se obloži čvrstom ljepenkom. Najprije se stavi štap, a kroz glavu, ljepenka i rupica u štapu kroz koju se provuče čvrsta žica koja se zaobli sa svake strane glave i onda se na cijeli oblik stavi masa za modeliranje (Županić-Benić, 2009). Detalji se izrađuju nožićem za modeliranje. Glava se nakon toga treba jedan dan sušiti. Za bradu se pričvrsti najlonski konac koji se provuče kroz žljebić duž cijelog štapa i na kraju se stavi drvena kuglica. Kada se te kuglice potežu, lutka može klimati glavom.

Podlaktica i nadlaktica su spojene kukicama u laktu i za to su potrebna dva štapa promjera 1 cm. Kroz dlan se stavi vodilica koja je zaobljena u tom dijelu. Ruke se modeliraju na isti način kao i glava, te se stavi na sušenje. Kad se osuše, izbrusi se i dok je masa još svježija stavi se žica tako da jedan njezin dio izlazi van u članku. Tada se šaka spoji za podlakticu i može se pomicati.

Trup se oblikuje od stiropora tako da kroz cijelu dužinu s unutarnje strane može proći štap koji se spoji s ramenim dijelom od šperploče.

Iskrojeni dijelovi se spajaju na način da se prvo spoji gornji dio haljine. Suknja se spoji na gornji dio, obuče se na trup od stiropora i spoji. Nakon toga se spoje rukavi i pričvrsti za ostatak haljine.

Slika 13. Tehnički crtež – razrada lika lutke javajke
(Izvor: Županić-Benić, 2009:160)

3.6. Izrada lutke marionete

Za izradu lutke marionete od drva potreban je stolarski alat: pila, bušilica, brusilica i sl. Lutka od stiropora može se izraditi i kod kuće. Prije same izrade, uvijek se nacrtaju skica ili likovni predložak prema kojem će se lutka izraditi. Takav crtež treba biti u veličini buduće lutke. Na skici treba biti vidljivo gdje će sve lutka biti pokretna. Za marionetu je primjerena visina do 50 cm.

Na kocku drveta se nacrtaju profil glave i ispili pilom. Na prednjem dijelu gdje će biti lice, označi se simetrala te se reže i brusi od nosa prema ušima najprije oštrom, a zatim finim brusnim papirom. Ukoliko se glava izrađuje od stiropora, postupak je isti,

samo što se stiropor mora još učvrstiti kaširanjem. Glava se nakon toga premaže kitom za zidove, osuši i izbrusi brusnim papirom te oboji (Varl, 1999).

Trup može biti jednodijelni i on je primjeren za jednostavne lutke koje se kreću kruto i saginju cijelim cijelom. S druge strane, trup od dva dijela omogućava više okretanja, sjedenja i saginjanja. Drvenom pravokutniku se ispile oštri rubovi sa strane, a u donjem dijelu se malo suzi i zaobli. Za kasniju montažu nogu, zadebljanje donjeg dijela trupa reže se pod kutom od 45°. To se napravi odvojeno za svaku nogu, desnu i lijevu, a u sredini je graničnik koji sprječava da se pri hodu noge zapliću. Gornji i donji dio trupa se poveže s kožnom vrpcom ili drvenim vijcima s obručima.

Udovi lutke se izrađuju sa svim osnovnim pregibima. Prema tome, noga ima pregibe u kuku, koljenu i gležnju. Za drvene noge se mogu upotrijebiti okrugli štapovi koji se u pregibima pretvore u zglobove. Za zglob u kuku potrebno je oba štapa ispiliti pod kutom od 45°. Na svakom bedru se naprave rupice i kroz njih provuku vrpce. Potrebno je pripaziti na udaljenost između nogu i trupa da je mala, nikako veća od 0,5 mm. Razlog tome je što bi se noga inače okretala oko svoje osi, objašnjava (Varl, 1999).

Koljeno je zglob koji se pomiče samo prema gore i dolje te ga je zato najbolje napraviti pomoću utora. U drveni dio bedra se ispili utor, a potkoljenica stanji kako bi se u utoru mogla slobodno pomicati. Zadnja strana natkoljenice i potkoljenice u koljenu treba se izrezati pod kutom od 45° ili najviše do 60° kako se noga pri pokretu ne bi zabacivala unatrag. Na prednjoj strani koljena oba dijela nogu se stisne i stavi žica ili čavao.

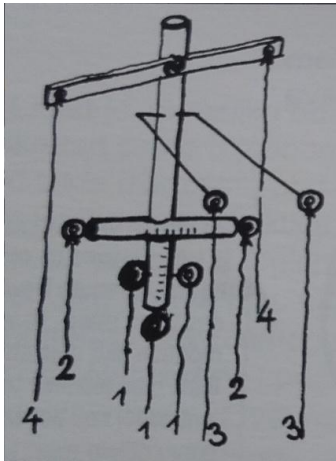
Gležanj omogućava da lutka lijepo i elegantno hoda. Taj zglob se izrađuje također pomoću utora i to na način da se tanki dio utora napravi na potplati ili cipeli, a utor na donjem dijelu noge. Kretanje u gležnju znači da se cipela ili stopalo digne gore prema koljenu (Varl, 1999:19).

Ruke se izrade od okruglih drvenih štapova, a dlan se izreže posebno. Podlaktica i nadlaktica nisu potrebne. U ramenu se ruke povežu s trupom na način da se privežu za obruče vijaka koji su uvijeni u ramena. Kod manjih lutaka rame i dlan se povežu

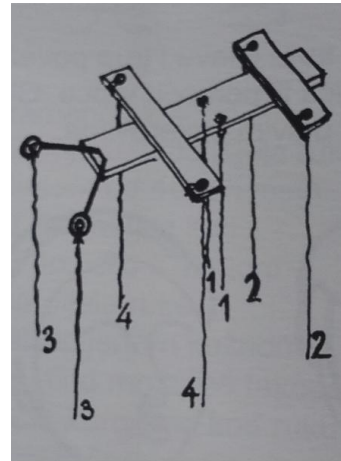
jednostavnom vrpcom. U ramenom zglobu ruka se treba kretati u svim smjerovima. Kao i ruka, dlan se mora okretati u svim smjerovima. Zapešće povezuje ruku i dlan. Profil dlana se izreže iz daščice.

Glava i trup se poveže pomoću dva kolutića ili vrpce. Kako bi lutka hodala, potreban je usmjerivač, odnosno marionetski križ. Postoje dva osnovna principa, križ kod kojeg je osnovna vodilica u okomitom i vodoravnom položaju. Prema Bredi Varl (1999), u tim položajima, ucrtani su konci za usmjeravanje:

1. glave
2. trupa
3. ruku
4. nogu (vidi sliku 14. i 15.).

Slika 14. Vodilica u okomitom položaju
(Izvor: Varl, 1999:24)

Slika 15. Vodilica u vodoravnom položaju
(Izvor: Varl, 1999:24)

3.7. Izrada lutke za prst

Lutke za prst su veoma praktične i jednostavne za igru u predškolskom odgoju. Male glave se stavljaju na kažiprst. Lutkinu glavu može dijete samo nacrtati na tvrdi papir. Izrezati je i na stražnjoj strani zalijepiti tuljac od papira u koji se kasnije stavi prst (Varl, 2000). Najjednostavnije je napraviti pozornicu od kutije za cipele. Lutke za prst mogu se izraditi u kratkom vremenu, dok djeca mogu sama raditi svoje likove i smišljati svoje improvizacije. Za izradu se može koristiti filc tkanina, papir, prsti od starih rukavica (Županić-Benić, 2009).

4. SCENSKA LUTKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU

Scenska lutka djeteta u predškolskoj ustanovi dovodi u stanje uzbuđenosti, ushita i razigranosti. Nadalje, omogućuje da riječima izražava svoj bogatiji i složeniji doživljaj svijeta. Dijete uzima lutku i u igri s njom manipulira onako kako ono želi ili kako je ne može u stvarnosti. Scenska lutka djeteta svakog puta iznenađuje i oduševljava svojom pokretljivošću i nježnošću. Koliki je interes djece za scensku lutku to ovisi o samoj lutki. Naime, ako su lutke likovno neutralne te imaju hladniji likovni izraz, one zaustavljaju djetetovu igru. S druge strane, ako one predstavljaju određeni karakter i ako su u likovnom pogledu stilizirane, poetične i jasne, dijete će se za nju zainteresirati i uzet će je u ruke.

Scenske lutke koje su namijenjene za igru predškolske djece trebaju pružati mogućnost jednostavnih pokreta, a ne da su prevelike ili preteške. Glibo (2000) izdvaja najpogodnije tipove scenskih lutaka za igru djece:

1. štapne lutke u mnogobrojnim varijantama,
2. ginjol lutke,
3. lutke sjene,
4. plošne lutke,
5. lutke na prstima,
6. marionete u najjednostavnijem obliku.

Scenski prostor za igru scenskim lutkama u predškolskoj ustanovi je vrlo jednostavan što znači da paravan prilagođen visini djece.

4.1. Utjecaj scenske lutke u razvoju djeteta

Lutke pomažu djeci da razvijaju sposobnost razumijevanja stvari iz različitih perspektiva, što je preduvjet za toleranciju, empatiju i emocionalnu inteligenciju (Hicela, Sindik, 2011). Dijete može pomoću lutke prepoznaje kretnje, karaktere, raspoloženja, kontekst događanja. Lutkarstvo integrira sve discipline koje su važne za djetetov razvoj, a to su percepcija, shvaćanje, pokret, koordinacija, socijalizacija i govor (Hicela, 2005). Dijete s lutkom stvara vezu, u interakciji su i pomoću nje razvija sliku o sebi, pomaže u razvoju govora, potiče socijalni razvoj i da razlikuje stvarnost.

Kod lutkarskih igara važno je uspostaviti verbalnu i neverbalnu komunikaciju. To djeci pomaže u korištenju riječi, oblikovanju rečenica, izmišljanju dijaloga, izmišljanju potpuno novih situacija (Hicela, 2005). Dijete u igri prihvaća jednu, ali ponekad i više uloga. Djeca pričaju u ime lutke ili s njom vode duge dijaloge. Pomoću nje mogu oponašati situacije u obitelji ili društvene sredine u kojoj još ne mogu neposredno djelovati. Dijete će prije uspostaviti kontakt s lutkom, nego s odgojiteljima ili roditeljima. Prema N. Renfro (2005) lutka pomaže djetetu da se osjeća dobro zbog svojih zamisli i djela, te stvara osjećaj samouvjerenja i vrijednosti. Zatim potpomaže razvoju govora kroz verbalno izražavanje jer kada dijete u ruke uzme lutku želi je navesti da govori.

Također, pomaže u izražavanju emocija. Ako je dijete ljutito ili tužno to će „izgovoriti“ kroz lutku. Dječje improvizacije potiču na razvoj socijalnih vještina: slušanje drugih, čekanje na red, promatranje i prihvaćanje tuđih ideja. Omogućuje doživljaj životnih situacija i pomažu u razlikovanju stvarnosti (Hicela, 2005).

Igra ima važnu ulogu u kognitivnom, socijalnom i emocionalnom razvoju djeteta. Lutke pomažu u prepoznavanju stupnja kognitivnog razvoja.

4.2. Poticanje dječje kreativnosti pomoću lutke

Ovakva vrsta kreativnog rada zahtijeva da djeca surađuju u timu, što znači velik napredak u socijalizaciji, sposobnost aktivnosti djeteta i ponekad osobne ideje podređene zajedničkom cilju. Biti kreativan znači misliti anti-pozitivistički, ne gledati na stvari samo prema njihovoj funkciji, nego tražiti asocijacije vezane za njihov oblik, boju, materijal, miris, zvuk itd. Sve to je potrebno za maštovito lutkarstvo i obrnuto jer lutkarstvo pomaže da u svojoj okolini otkrije više od funkcija. Kroz sve te elemente dijete može prepoznati svoje sposobnosti u različitim disciplinama koliko je vješto, može li pridonijeti, ali može li prihvatiti prijedloge vršnjaka, kako zna izraziti svoje ideje, zna li kontrolirati svoj impuls da bude važno. „Rad s lutkama pomaže djetetu da izgradi samopoštovanje, pomaže mu pronaći svoje mjesto među vršnjacima, ohrabruje ga u aktivnostima i razvija osjećaj za timski rad“ (Majaron, Kroflin, 2004: 84).

Jednostavna lutka odgojitelja potiče dijete na vlastito stvaralaštvo i na taj način se stvaraju prvi kreativni radovi. Sve lutke koje djeca izrađuju i koriste u igrokazima mogu biti jednostavne od različitog otpadnog materijala: kutije, papira u boji, komadića tkanine, kože, dugmeta... lutka može svaku stvar iz naše svakodnevnice oživjeti i dati joj simbolično značenje.

4.3. Oblici rada sa scenskom lutkom u predškolskoj ustanovi

Dijete igrajući se sa scenskim lutkama, kao i drugim simboličkim igrama postupno razvija svoju simboličnu transformaciju iskustva. Što znači da dijete mlađe predškolske dobi koristi scensku lutku kao vanjski oslonac u igri, odnosno neprestanu potporu u igri. U toj dobi, lutka je u središtu njegove igre. U početku je dijete zadovoljno što je drži u ruci i što je može istraživati. Dijete se izražava kratkim rečenicama koje su gramatički nepravilne. Naime, govor mlađeg predškolskog djeteta je često nejasan te znaju ponavljati iste riječi. Više se služi pokretima, mimikom i čitavim tijelom kako bi se izrazilo. S druge strane, scenske lutke starije dijete predškolske dobi su više namijenjene stvaralačkom scenskom izrazu. Starije dijete u igri s lutkom koristi monolog i dijalog, a govor je logički povezan. Dijete stvara imaginarne predmete odnosno rekvizite, imenuje složenije radnje koje izvodi lutka (prema Pokrivka, 1985).

U predškolskoj ustanovi igre sa scenskim lutkama su spontane, slobodne ili stvaralačke igre. Za stvaralačke igre sa scenskim lutkama, djeca se sama mogu odlučiti, bez utjecaja odgojitelja i na taj način ostvariti svoje zamisli. S druge strane, na takvu igru može motivirati odgojitelj. Također, mogu se organizirati i igre dramatizacije umjetničkih tekstova. „Igre dramatizacije umjetničkih tekstova sa scenskim lutkama organiziraju se:

1. nakon usvojene priče koja je pogodna za dramatizaciju,
2. nakon pjesme naučene napamet koja sadrži dovoljno elemenata za dramatizaciju ili scensku ilustraciju,
3. nakon usvajanja kraćeg lutkarskog igrokaza“ (Glibo, 2000, 85).

Obično se igre sa scenskim lutkama organiziraju kao slobodne aktivnosti u manjim ili većim skupinama djece. Odgojitelj prvo mora stvoriti uvjete za stvaralačke igre sa scenskim lutkama kako bi se djeca mogla igrati. Nadalje, on cjelokupnim odgojno-obrazovnim radom omogućuje djeci dodir sa stvarnošću. Djeci pruža vrijedne doživljaje, iskustva, znanja iz prirodne i društvene sredine, a motivirati ih može razgovorom, lutkama, glazbom, pjesmo, zagonetkom. Najvažnije je što djecu potiče svojom igrom izvođenjem kratkih igara kao što su lutkarske improvizacije, kratki igrokazi, dramatizacije pjesma i sl. Odgojitelj svojom igrom djeci prikazuje mogućnosti svake pojedine lutke, zatim ih nenametljivo upozorava na promjene u intonaciji i drugim promjenama u glasovnoj karakterizaciji likova, primjerice na čist i izražajan govor, vedro raspoloženje i samu želju za igrom.

U mlađoj odgojnoj skupini, odgojitelj je često djetetov suigrač. Glibo (2000) govori kako odgojitelj može sugerirati temu, formu, emotivno pripremiti djecu za igru, ali da njegovo neprimjereno upletanje može zaustaviti igru. Stoga, djecu mora pustiti da oni sami realiziraju svoje zamisli i da stvaraju onako kako oni žele. Važno je da ne očekuje previše od djece, te da su njihovi sadržaji igara sukladni prema njihovim psihofizičkom razvoju. Kod igara sa scenskim lutkama važno je da djecu pažljivo promatra i potiče.

U predškolskoj ustanovi poticaji za stvaralačke igre sa scenskim lutkama mogu proizlaziti iz djetetovih likovnih aktivnosti, primjerice izrada scenskih lutaka. Zatim doživljavanje umjetničkih djela, kao što su slikovnice, književna djela, likovne izložbe i sl. Mogu biti i likovne kreacije samih odgojitelja te znanja iz prirodne i društvene sredine. Važno je raznovrsnost poticaja.

Kod izrade scenskih lutaka, djeca imaju svoje likovne ideje kakva bi one mogle biti, javlja se uzbuđenost i želja za sudjelovanjem u aktivnosti. Glibo (2000) navodi primjer u kojem je odgojiteljica djeci donijela tkaninu na kojoj su se nalazili neobični uzroci i od kojih je namjeravala napraviti plošne lutke zmajeva. Aktivnost je započela tako što je djecu upitala na što ih podsjećaju šare na tkanini, a oni su odgovorili: „šareno kao pjetlić“, „šare na tepihu“, „vijugavo i veselo“ i sl. Zatim djeca pogađaju koji će to likovi biti, a odgojiteljica im pomaže i navodi na te likove. Nakon toga im objašnjava kako

će tkaninu zalijepiti na karton, onda izrezati oblik, dodati džep, oči i usta. Djeca su bila oduševljena tom aktivnošću, a kad su se lutke dovršile djeca su počela s igrom.

4.4. Lutkarski igrokaz

Radnja lutkarskih igrokaza treba biti jednostavnog oblika. Tijekom jedne godine odgojitelj planira pet do deset lutkarskih igrokaza s gotovim dramskim tekstom, a o broju igrokaza ovisi dob djece.

Igrokaz se može organizirati na nekoliko načina. Dakle, djeca mogu biti samo gledatelji, djelomično uključeni, animatori pojedinih lutaka te uključeni u razne kombinacije, ali one ovise o dječjoj dobi, zainteresiranosti, sposobnosti i sl. Kada su djeca djelomično uključena u igrokaz to znači da odgojitelju pomažu oko scenografije, kod uređenja prostora ili u oponašanju zvukova iz prirode. Važno je djecu na bilo koji način uključiti u izvedbu igrokaza i da budu dio lutkarskog svijeta. Na taj način mogu postati netko ili nešto što su oduvijek željeli biti. Sve do pridonosi djetetovoj mašti i kreativnosti, prema (Šimunov, 2008).

4.5. Lutkarski monolog i dijalog

Monolog je razgovor glumca sa samim sobom. On služi kako bi gledaocima priopćio svoje namjere, raspoloženja i sumnje. Monolog se događa iz razloga što je lutka omiljena dječja igračka koja je često u njihovim rukama. Dijete gleda lutku, opipava je, stavlja na ruku, pokušava s njom izvesti različite pokrete te ima potrebu s njom i progovoriti. S tom potrebom dijete počinje govoriti samo sebi i tada počinje prvi monolog. Dijete takva igra oduševljava i stoga je ponavlja bezbroj puta. Igra se vlastitim glasom, a sama lutka ga na to potiče, govori Stenzel (1995).

Osim toga, kod djeteta se javlja želja da ga i druga djeca čuju, zato odlazi do njih. Sada ima slušaoca, a ono je i dalje u monologu. Djeci treba omogućiti prostor s mnogo lutaka. V. Stenzel (1995) izdvaja kako djeci treba pričati priče, čitati i recitirati stihove, razgovarati s njima, voditi ih u kazalište te im prepričavati razne doživljaje.

Ukoliko dijete ima na izbor veći broj lutaka, odabrat će one koje su privlačne svojim izgledom, prepoznatljive. Dok će lutke bez prepoznatljiva karaktera birati djeca s više

mašte, više iskustva i djeca koja su se češće susretala s lutkama. Odgojiteljima i odraslima dječji monolozi pružaju mogućnost za otkrivanje njihovog govornog razvoja.

Naime, dijete se ne zadržava dugo na monologu jer traži sugovornika. Na taj način prelazi na dijalog odnosno na razgovor između dva ili više lica. Kod igre s lutkom to su najčešće pitanja i odgovori. Što su djeca mlađa to su njihova pitanja i odgovori kraći. Kod starije djece njihovi dijalozi su duži. Dužina dijaloga ovisi i o životnom iskustvu i znanju djece. Naime, dijete koje je imalo priliku objašnjavati, probati ili dodirivati lutku ima veća iskustva od djeteta koje tu mogućnosti nije imalo. Prilikom komuniciranja preko lutke djeca razmjenjuju svoja iskustva, znanja i prenašaju ih na drugu djecu.

Dijete ima veliku potrebu za razgovorom i dijalogom, a lutka je najbolje poticajno sredstvo za to. Ukoliko u blizini djeteta nema nikog s kim bi moglo razgovarati, tada ono uzima lutku i postavlja pitanja svojim igračkama. To često rade djeca predškolske dobi. Prema V. Stenzel (1995:8): „Dijete uživa u igri s lutkom, ono zna da je to lutka, ali kada ona dođe u njegove ruke događa se nešto neobično, čudesno, neobjašnjivo: igrač pomoću lutke otkriva, otvara svoju dušu – sebe“.

Djeca često govorom oponašaju određeni lik, dodaju u toj igri nešto potpuno svoje i ono što samo njih karakterizira. Može se reći kako je dijalog početak socijalizacije djece u igri sa scenskom lutkom. Stoga će jedno dijete koje drži lutku u ruci svojim pitanjem potaknuti drugo dijete da uzme lutku i tako započnu komunicirati.

4.6. Lutkarska improvizacija i dramatizacija

Osnovni oblik lutkarskih igara je lutkarska improvizacija koje izvodi odgojitelj u predškolskoj ustanovi. Lutkarske igre odgojitelja mogu biti emotivne, misaone ili akvođene visokom poetičnošću. Improvizacija je moguća u monologu i dijalogu, ali do pravog izražaja dolazi u većoj skupini djece. Tijekom zajedničke igre prije same improvizacije djeca se dogovaraju, dijele uloge i lutke. U takvoj igri žele i publiku, a naj sretniji su kada među publikom ugledaju odgojiteljicu i kada čuju pljesak. Na taj način mogu se igrati tko će ljepše i bolje izvesti neki pokret lutkom, uživljavaju se u

podijeljene uloge, a gledalište im je velika motivacija i poticaj za igre sa scenskim lutkama (Stenzel, 1995). Nadalje, igre potiču dijete da ispriповijeda sve što je vidjelo, pri čemu misli, logički zaključuje i povezuje.

S druge strane, prema Stenzel (1995) dramatizacija je obrada umjetničkog teksta na način da se cjelokupni sadržaj podijeli na uloge likova koji se već javljaju u tom tekstu. Kazalište lutaka izvodi predstave za djecu, a one se dijele na predstave za predškolsku i školsku djecu. Neprikladne predstave zbunjuju dijete i ono postaje razočarano, bespomoćno i nesretno.

Važno je oslušivati kako diše gledalište, a glumcu omogućiti da ponekad uspostavi kontakt očima s gledalištem. Bitno da lutka nešto pita djecu ili djeca nešto odgovaraju. Glumac koji izvodi predstavu za djecu treba ući u djetetovu dušu.

Za cjelovit doživljaj lutkarske predstave važni su glazba i dekor. Dekor treba označavati mjesto i vrijeme igranja radnje uz glazbenu pratnju dramskog teksta. Glazba u kazalištu lutaka može biti sama za sebe ili scenska glazba. Scenska glazba ima veće značenje nego u glumačkom kazalištu. Glazba treba imati jednostavnu melodiju, zatim treba biti ritmična, a boja može biti i neuobičajena (Glibo, 2000.).

Međutim i djeca žele pokazati kako oni mogu oživjeti neki dramski tekst. Za predškolsku djecu, tekstove bira odgojitelj i to su obično kraći dramski tekstovi. To su najčešće poznate priče koje su djeca usvojila, primjerice „Djed i repa“.

5. VAŽNOST UPOZNAVANJA SA SCENSKOM LUTKOM I OBLIKOVANJE SCENSKE LUTKE NA STUDIJU PREDŠKOLSKOG ODGOJA

Studenti koji su upisali smjer „Predškolski odgoj“, na drugoj su godini slušali kolegij „Lutkarstvo i scenska kultura“. Na samom početku kolegija, upoznali su se s lutkarstvom te tipovima scenskih lutaka. Za ovaj kolegij studenti su trebali osmisliti lutkarski tekst, zatim skicirati te izraditi scenografiju i scenske lutke. Najprije su krenuli sa osmišljavanjem lutkarskog teksta namijenjenog za djecu. Prilikom osmišljavanja teksta, razmišljali su i o tipovima scenskih lutaka kako bi mogli izabrati najprikladniju. Zatim su nacrtali skice svojih scenskih lutaka. Skica je davala uvid u to kako lutku treba izraditi i sa kojim materijalima. Nakon osmišljenog teksta i izrađene skice, krenuli su sa izradom scenskih lutaka. Za kraj su oblikovali i napravili scenografiju prema osmišljenom tekstu. Svoje lutkarske predstave održali su u dvorani Tone Peruška, na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti. Cilj ovog kolegija je da studenti nauče oblikovati lutku kako bi kasnije, kao budući odgojitelji mogli potaknuti djecu na izradu lutaka.

Scenske lutke koje su studenti većinom izrađivali bile su ginjol lutke i zijevalice. Materijali potrebni za izradu ginjol lutke „Djevojčice“ su: komadići spužve, čarapa, razne tkanine, vune u raznim bojama, gumbi, vruće ljepilo, konci. Za izradu glave uzeli su čarapu koju su napunili komadićima spužve. Čarapu su punili sve dok nije postala dovoljno čvrsta. Zatim su izrađivali lutkin vrat, odnosno tuljac u koji se stavi prst i pomiče lutkina glava. Za to su uzeli kartonski papir, savili ga u valjak tako da je odgovarao njihovom prstu. Kada su izradili tuljac stavili su ga u čarapu sa spužvom, sve zajedno zavezali, zalijepili i ojačali koncem. Nakon toga su na licu napravili nos tako što su ga prstima uhvatili spužvu, izbočili iz lica i prišili koncem. Na lice lutke stavili su oči. Prvo su stavili bijeli, veći gumb i na njega manji, crni koji je označavao zjenicu. Iznad oči zalijepili su trepavice čime su oči došle do izražaja. Lutkina usta su izradili od crvene filc tkanine koju su izbočili i zalijepili u obliku usnica. Na glavu lutke stavili su kosu od crne vune, a kao dodatak su joj stavili crvenu mašnu. Kada su izradili glavu lutke, onda su krenuli s izradom kostima za lutku. Uzeli su ljubičastu tkaninu i na nju položili svoju ruku s raširenim dlanom kako bi je ocrtali i izrezali. Dvije ljubičaste, izrezane tkanine prišili su koncem, no sve osim vrata i donjeg ruba. Sašivenu haljinicu stavili su na tuljac, odnosno lutkin vrat i sve zalijepili i ojačali

koncem. Lutkin dlan izradili su od tanke spužve na koju su nacrtali dlan s prstima, izrezali i zalijepili na vanjski dio rukava. Nakon što su je izradili, stavljali su je na ruku i njome improvizirali.

Drugi studenti su izrađivali zijevalice. Zijevalicu „Tulipan“ izrađivali su tako što su prvo skicirali lutku. Materijali potrebni za izradu lutke su: filc tkanine u raznim bojama, gumbi, papir, čvršći karton. Na zelenoj filc tkanini prvo se izrežu dva pravokutnika, a na jednoj strani pravokutnika u polukrug. Zatim se prišiju duže strane pravokutnika, a tamo gdje je polukrug se izreže tkanina u živoj boji te prišije po cijeloj dužini usta. U usta lutke su stavili kartone kako bi joj usta bila čvršća prilikom otvaranja i zatvaranja. Nakon toga su na crvenoj filc tkanini ocrtali latice, izrezali ih, prišili. Zijevalici su s gornje i donje strane usta prišili nekoliko latica. Na gornjoj strani usta su joj stavili oči tako što su zalijepili bijeli papir i na njega crne, pa plave gumbе. Tijelu zijevalice dodali su listove, sa svake strane po jedan. To su izradili na način da su ocrtali na zelenoj filc tkanini, izrezali i vrućim ljepljivom zalijepili.

6. PROVOĐENJE SCENSKE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU - IZRADA SCENSKE LUTKE MARIONETE

Scensku aktivnost ću započeti u Dječjem vrtiću „Pula“, područnom objektu Dječji vrtić „Centar“, u starijoj dobnoj skupini „Bubamare“. U toj skupini nalazi se dvadeset dvoje djece, od čega je 15 dječaka i 7 djevojčica. S obzirom na dob djece u skupini borave djeca od 5 do 7 godina. U skupini nije integrirano ni jedno dijete s posebnim potrebama.

Aktivnost ću započeti s brojalicom „Pliva patka“. Nakon što je izrecitiramo, djeci ću pokazala fotografiju patke o kojoj bi razgovarali kako ona izgleda, od kojih dijelova se sastoji, po čemu se razlikuje od drugih pernatih životinja. Nadalje, djecu ću pitati znaju li bajku u kojoj se spominje patka ili pače, a onda ću im pročitati bajku „Ružno pače“. Nakon pročitane bajke, razgovarat ćemo o mami Patki i njezinim pačićima te na kraju koja je poruka bajke.

Djeci ću najprije objasniti što ćemo raditi i na koji način. Zadatak je izraditi scenske lutke: mamu Patku, dva pačića i „Ružno pače“. Vrste lutaka će biti jednostavne marionete. Tehnika kojom ćemo raditi zove se kaširanje novinskim papirom. Na stolu se nalaze potrebni materijali: novinski papir, plastične čaše s ljepljivom (drvofix pomiješan s vodom), te kistovi. Pokazat ću im model „ptice“ koja se izrađivala upravo tom tehnikom. Opipom mogu osjetiti čvrstoću te ptice. Djeci ću najprije objasniti tehniku. Dakle, uzet ćemo komad novinskog papira i čvrsto ga izgužvati, zatim na to staviti drugi komad papira sve dok se ne dobije željeno tijelo patke. Tada ga oblijepimo krep trakom. Djeca će na krep traku kistovima stavljati ljepljivo i na to komadić novinskog papira koji su prethodno istrkali. Postupak lijepljenja malih komadića ponovit ćemo 2-3 puta. Na kraju ćemo cijelo patkino tijelo premazati ljepljivom i staviti na sušenje.

Sljedeći dan ću pripremiti tempere i kistove za bojanje kaširanih tijela patke i pačića te njihovih glava. Kada ih oboje, stavljaju ih kraj prozora na sušenje. Nakon toga, izrađivat će se glava patke, a materijali potrebni za to su: stiroporne kuglice, oči, pjenasti papir, vruće ljepljivo, olovka, škare. Na stiroporne kuglice djeca će zalijepiti oči na mjesta koja smatraju da bi trebala stajati. Za to vrijeme će netko od njihove grupe

nacrtati kljun kako bi ga drugo dijete moglo izrezati. Kljun ćemo zajedno zalijepiti vrućim ljepilom, a nakon toga ćemo povezati glavu i tijelo patke.

Treći dan će se izrađivati noge, a materijal potreban za to su pjenasti papir i vruće ljepilo. Djeca će na pjenasti papir olovkom nacrtati plivače kožice te ih izrezati. Nakon toga ćemo zajedno probušiti olovkom rupu te kroz nju provući špagu. Noge ćemo zajedno zalijepiti na tijelo patke. Kako bi se lutke pokretale, potreban je usmjerivač. Za to smo koristili ribarski najlon i tuljke. Jedan će biti usmjerivač za glavu, a drugi za tijelo lutke patke i pačića.

Nakon izrade scenskih lutaka, promatrat ću njihove odnose prema njima. Zatim ću ih zamoliti da mi pomoću njih nešto ispričaju. Djeci sam postavila pitanje zašto nisu prihvaćali ružno pače, te da li bi prihvatili njihovog. Jedna djevojčica je odgovorila da ga ne bi prihvatili zato jer je on ružan, odnosno siv. S tim odgovorom se složila većina djece. Zatim ću ih potaći da glume te da naprave kratak igrokaz među svojim lutkama. Na kraju ću ih pitati kako im se svidjela ova aktivnost izrade scenskih lutaka, jesu li naučili što novo te da li bi to voljeli raditi češće.

Jedna djevojčica provela je lutkarsku improvizaciju u monologu, u kojoj je glumila spavanje mame Patke te njezino premještanje s jedne strane na drugu. Zatim njezino buđenje i ustajanje. A nakon toga i njezino hranjenje kada pomoću usmjerivača stavlja glavu mame Patke prema naprijed te na kraju kada želi snijeti jaje, sjedne.

Slika 16. Mama Patka spava
(Arhiva: Valentina Đurin)

Slika 17. Mama Patka snosi jaje
(Arhiva: Valentina Đurin)

Dvojica dječaka izveli su svoju improvizaciju u dijalogu, pri čemu su mijenjali glasove.

Igrokaz mame Patke i Ružnog pačeta:

Igrokaz započinje glasanjem pačića.

Ružno pače: Što si skuhala?

Mama Patka: Ništa.

Ružno pače: Daj gladan sam.

Mama Patka: Idi pa jedi.

Ružno pače: Am, am, am... *(Saginje se ispod stola.)*

Evo došo sam.

Mama Patka: Idemo sad plivati *(stavljaju lutke ispod stola kao da plivaju).*

U sljedećoj improvizaciji dječaci su zamijenili lutke:

Mama Patka: Ja sam mama, idem po mobitel *(saginje se ispod stola).*

Sad ću te slikati.

Ružno pače: A di sam ja?! *(Sakrije se ispod stola.)*

Mama Patka: Dolje.

Ružno pače: Ja sam prvi. *(Sakrije se ponovo.)*

Mama Patka: Daj da te slikam.

Ružno pače: *(Podiže se na stol.)*

Mama Patka: Sad sam te slikao.

Slika 18. Dječaci improviziraju sa scenskim lutkama

(Arhiva: Valentina Đurin)

Slika 19. Scenska lutka – „Ružno pače“
(Arhiva: Valentina Đurin)

Slika 20. Scenska lutka – „Pačić“
(Arhiva: Valentina Đurin)

Moj osvrt: Scenska aktivnost je prošla onako kako sam planirala. Djeca su me ugodno iznenadila jer su htjela sudjelovati te su stalno ispitivala što još mogu raditi. Bila su znatiželjna te se nisu nadala da će njihove lutke takve ispasti. Kada smo završili sa izradom, djeca su s njima manipulirala te su istraživala što takav tip lutke sve može. Pri samom kraju većina djeca je ispitivala mogu li ona dobiti ružno pače za svoj igrokaz i njime glumiti. Naime, lutke nisu bile ni u jednom trenutku zapostavljene u kutu sobe, nego su stalno bile oživljene u dječjim rukama.

7. ZAKLJUČAK

Lutka je važna i nezaobilazna u djetetovom razvoju. Dijete mlađe predškolske dobi uzet će scensku lutku zato što će mu pružiti sigurnost i stalnu potporu u igri. Lutka je tada u središtu njihove igre, a sama lutka će ga potaći na razvoj govora i korištenje pokreta kako bi se dijete u potpunosti izrazilo. Za razliku od djece mlađe predškolske dobi, starija će više biti usmjerena na stvaralačke igre, a na njih mogu poticati odgojitelji izradom scenskih lutaka. U stvaralačkim igrama sa scenskom lutkom dijete koristi monolog, odnosno dijalog.

U ovom radu, istraživanjem se utvrdilo kako djecu ne smijemo podcjenjivati. Nakon pročitane bajke „Ružno pače“, djeca nisu ni slutila da će se na temelju nje izrađivati scenske lutke, jer se u predškolskim ustanovama one jako malo izrađuju s njima. Kada su izrađivali tijela patke i pačića, u gužvanju papira za kaširanje jednog tijela sudjelovalo je nekoliko djece. Svaki put je netko drugi omotao tijelo u novinski papir, tu se moglo primijetiti njihovo zajedništvo. Budući da su se izrađivale samo četiri scenske lutke, kod bojanja dosta je djece ispitivalo mogu li ona bojati. Taj problem se riješio tako da su se tijela patke i pačića bojala u žuto dva puta, zato što boja nije pokrivala novinski papir. Prema tome, u bojanju samo patke i pačića sudjelovalo je šestero djece. Ostali su bojali glave lutaka i tijelo ružnog pačeta. Djeca u predškolskoj ustanovi nisu radila s vrućim ljepilom, pa im se s time malo pomoglo. Većina djece je to tada pokušalo, neki uspješno, a neki i s malim ozljedama, ali sve je to dio njihova iskustva i doživljaja.

Djeca su bila oduševljena tom aktivnošću. S lutkama su trčali po sobi, manipulirali te istraživali što sve njihove lutke, marionete mogu. Izveli su nekoliko kratkih igara, kao što su lutkarske improvizacije i kratki igrokazi. Pomoću njih ukazali su na svoje svakidašnje situacije, primjerice korištenje tehnologija, odnosno mobilnih telefona za slikanje. Djeca se jednostavno mogu poistovjetiti sa scenskim lutkama. Korištenjem svojih misaonih procesa zaključili su kako njihove lutke patke mogu plivati i trčati te su improvizirali njihova plivanja, odnosno trčanja. Kako su marionete pokretne lutke, neke od igara su također bile i imitativne igre spavanja, jedenja, sjedenja. Djeca spontano i sama izvode promjene u intonaciji kada se radi o lutkarskim dijalozima. Uza sve to, imali su poticajnu okolinu i pomoć ako je bila potrebna. Najvažnije je što

su se u izradi scenskih lutaka samostalno i sa željom uključila živahna djeca, koja su puna energije.

Kroz ovaj rad pokazalo se da bi se scenska lutka trebala što više uvoditi u predškolske ustanove, tako da se one izrađuju s djecom. Izradom lutaka, djeca će umiriti svoja emocionalna stanja i posvetit će se onome što rade. Bit će kreativnija, sretnija i osjećat će više samopouzdanja jer će lutke izraditi upravo oni, sami svojim rukama. Izrađene scenske lutke dovest će ih u stanje uzbuđenosti i razigranosti.

8. LITERATURA

Knjige:

1. Glibo, R. (2000.): „Lutkarstvo i scenska kultura“, Zagreb: Ekološki glasnik
2. Majaron, E., Kroflin, L. (2004.): „Lutka... divnog li čuda!“, Zagreb: Denona d.o.o.
3. Pokrivka, V. (1985.): „Dijete i scenska lutka“, Zagreb: Školska knjiga
4. Stenzel, V. (1995.): „Igrajmo se kazališta: od monologa do igrokaza“, Zagreb: Naša djeca
5. Varl, B. (1999.): „Lutke na koncu“, Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
6. Varl, B. (2000.): „Ručne lutke-ginjoli“, Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
7. Varl, B. (2000.): „Plošne lutke“, Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
8. Varl, B. (2001.): „Mimičke lutke“, Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
9. Županić-Benić, M. (2009.): „O lutkama i lutkarstvu“, Zagreb: Denona d.o.o.

Članci:

1. Ivon, H. (2005.) Lutka u razvoju djeteta. „Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima“, [Online] 11(40), str.6-11. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/178143>. [Pristupljeno: 2. veljače 2018.]
2. Šimunov, M. (2008.) Lutkarski igrokazi nepresušani su izvor dječjeg stvaralaštva. „Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu“, [Online] 3(2008)2(6), str.83-99. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/32753>. [Pristupljeno: 3. veljače 2018.]
3. Hicela, I., Sindik, J. (2011.) Razlike u prosocijalnom i agresivnom ponašanju djece predškolske dobi, ovisno o učestalosti djetetove interakcije s lutkom. „Paediatrica Croatica“, [Online] 55(1), str.27-33. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/74325>. [Pristupljeno: 5. veljače 2018.]

Fotografije:

Slika 1. Načini pokretanja ginjol lutke; izvor: Županić-Benić, 2009:27

Slika 2. Ginjol lutka studenta – „Djevojčica“; arhiva:Valentina Đurin

Slika 3. Lutka zijevalica studenta – „Tulipan“; arhiva: Valentina Đurin

Slika 4. Lutke sjene izrađene od kartona; izvor:

<http://www.montelibric.sanjamknjige.hr/>, preuzeto 19.6.2018.

Slika 5. Lutka javajka; izvor: <http://javajka.cz/>, preuzeto: 13.2.2018.

Slika 6. Lutka marioneta; izvor: <http://kazaliste.hr/>, preuzeto 19.6.2018.

Slika 7. Oštrim škaram se postupno odstranjuju oštri rubovi i kocka postaje kuga; izvor: Varl, 2000:12

Slika 8. Za tuljac se može upotrijebiti ljepenka koja se savije tako da odgovara prstu; izvor: Varl, 2000:18

Slika 9. Lutka-rukavica; izvor: Varl, 2001:6

Slika 10. Izrada kljuna za životinje; izvor: Varl, 2001:10

Slika 11. Obrisi za prozirne lutke sjene; izvor: Varl, 2000:35

Slika 12. Na platnu su pričvršćeni scenski elementi od neprozirna materijala; izvor: Var, 2000:36

Slika 13. Tehnički crtež – razrada lika lutke javajke; izvor: Županić-Benić, 2000:160

Slika 14. Vodicica u okomitom položaju; izvor: Varl, 1999:24

Slika 15. Vodicica u vodoravnom položaju; izvor: Varl, 1999:24

Slika 16. Mama patka spava; arhiva: Valentina Đurin

Slika 17. Mama Patka snosi jaje; arhiva: Valentina Đurin

Slika 18. Dječaci improviziraju sa scenskim lutkama; arhiva: Valentina Đurin

Slika 19. Scenska lutka - „Ružno pače“; arhiva: Valentina Đurin

Slika 20. Scenska lutka - „Pačić“; arhiva: Valentina Đurin

9. SAŽETAK

Lutkarstvo je scenska umjetnost u kojoj je lutka prikazana kao pokretna figura s kojom se dijete najprije susreće. Scenske se lutke mogu podijeliti prema načinu pokretanja i animiranja. Najpogodniji tipovi scenskih lutaka za djecu su ginjol, zijevalice, lutke sjene, plošne lutke, lutke na prstima i marionete u najjednostavnijem obliku. Lutke su važne za dijete jer razvijaju njihovu kreativnost, percepciju, pokret, socijalizaciju i govor. Kod izrade scenskih lutaka, bitno je da lutka ima glavu, ruke i noge. One se mogu izraditi od mnoštvo različitih materijala. Prije same izrade lutaka, potrebno ih je nacrtati u dva položaja, s prednje strane i s profila. Sa izrađenim scenskim lutkama djeca mogu izvoditi kratke igre poput lutkarskih improvizacija, kraćih igrokaza ili lutkarskih dramatizacija nakon usvojene priče ili pjesme. Osim toga, mogu se koristiti lutkarskim monologom, odnosno dijalogom. Važno je prvo upoznati studente sa scenskom lutkom i najprije njima omogućiti da ih izrađuju, kako bi kasnije oni na to mogli potaknuti djecu. Time bi se lutke sve više primjenjivale u predškolskoj ustanovi. Scenske lutke se mogu izrađivati s djecom u predškolskoj ustanovi, samo je za to potrebna želja, volja i motivacija.

Ključne riječi: lutkarstvo, scenska lutka, izrada scenske lutke, dijete

10. SUMMERY

Puppetry is a scene art in which a doll is depicted as a moving figure with which a child is first encountered. The puppets can be divided by the way of starting and animating. The most likable types of puppets are hand puppets, rod puppets, puppets on fingers and marionette in the simplest form. Puppets are important for a child because they develop their creativity, perception, movement, socialization, and speech. When creating puppets, it is essential that the puppet has its head, arms and legs. They can be made of a multitude of different materials. Before to making a puppets, it is necessary to draw them in two positions, from the front side and from the profile. With children's scenes created, children can perform short games such as puppet improvisation, short play or puppet dramatization after a story or song has been adopted. It is important to first introduce students to a stage puppet and to first enable them to make them, so that they can later encourage children. That would make the puppets more and more in the preschool institution. Puppets can be made with children in a preschool institution, only for this, desire, will and motivation.

Key words: puppetry, puppet, making a puppet, child